

a reformácia v nemeckom Švajčiarsku

Druhým ohniskom svetovej reformácie bolo po Nemecku Švajčiarsko. Preto sa bežne hovorí o dvoch vetvách reformácie, o nemeckej a švajčiarskej reformácii ^{A)}.

Hlavným predstaviteľom reformácie v Nemecku bol Martin Luther a vo Švajčiarsku to boli Ulrich Zwingli a Ján Kalvín. Pod Lutherovým pôsobením vznikla luterská (luteránska) cirkev, pod Kalvínovým vedením reformovaná cirkev, nazvaná tiež helvétska cirkev (Helvetia – Švajčiarsko). Reformovaná cirkev vychádza z rovnakých reformačných zásad a princípov ako luteránska cirkev. Do reformácie priniesla nové zdôraznenie niektorých stránok evanjelia, ktoré v nemeckej reformácii zdôraznené neboli ^{B)}.

Príčiny v rozdielnosti medzi oboma vetvami reformácie možno hľadať v predchádzajúcom vzdelaní reformátorov. Kým Luther študoval scholastiku ^{C)}, Zwingli a Kalvín boli najprv humanistami ^{D)}. Luther mal pochybnosti o možnosti usporiadať ľudskú spoločnosť podľa Božieho zákona, kým švajčiarski reformátori sa pokúsili o reformáciu tak cirkvi, ako aj štátu. Za svetovú protestantskú reformáciu sa však považujú obe vetvy reformácie dohromady.

Na švajčiarskom území, v rámci švajčiarskej reformácie, sa rozvinuli tri „prúdy“, ktoré sa od seba líšili v teologickom dôraze. Nemecky hovoriace kantóny ^{E)} na severe v reformácii nasledovali Zwingliho, kým južné kantóny nasledovali Kalvína. Okrem týchto dvoch sa z Zürichu rozšírila aj tzv. „radikálna“ vetva (prúd) reformácie – anabaptisti (novokrstenci), ktorí potom prešli do Nemecka, Holandska, na Moravu a inde. Všetkým trom „prúdom“ švajčiarskej reformácie sa budeme postupne venovať.

Ulrich Zwingli

Reformácia v nemecky hovoriacom Švajčiarsku sa začala v malom, ale vplyvnom Zürichu, v rovnakom čase ako v Nemecku, ale nezávisle od neho. Švajčiarsko bolo v čase reformácie najslobodnejšou krajinou Európy a bolo len formálne súčasťou Svätej rímskej ríše. Švajčiarski vojaci boli vtedy známi ako vynikajúci žoldnieri, ktorí slúžili v rôznych armádach Európy.

Zwingli bol v Lutherovom veku (asi o 7 týždňov mladší). Od začiatku bol Zwingli politicky ladený, čo sa u Luthera poväčšine neprejavovalo. Luther sa zaoberal zložitými problémami teológie, kým Zwingli mal len malé pochopenie a malý záujem o takéto štúdium. Nemal ani Lutherovu morálnu silu. Jeho život bol ďaleko od bezúhonnosti. Mal však prenikavé intelektuálne vnímanie problémov cirkvi a spoločnosti. Vedel odhaliť a pomenovať krivdy a to, čo bolo nesprávne vo vtedajšom cirkevnom systéme.

Ulrich Zwingli sa narodil 1. januára 1484 vo Wildhause ako syn dedinského úradníka. Svojimi rodičmi a svojím strýkom, ktorý mal v obľube nové humanistické učenie, bol vychovávaný v katolíckom duchu. Keď mal 10 rokov, poslali ho do školy v Bazileji a ako 14-ročného do Bernu.

Na univerzite vo Viedni (1500 – 1502) študoval pod vedením význačných humanistických učiteľov. Naučil sa hrať na viacerých hudobných nástrojoch. Potom študoval v Bazileji a v roku 1506 dosiahol hodnosť magistra umení. Nikdy však nedosiahol hodnosť doktora. Pod vplyvom učenia Tomáša Wyttenbacha (1472 – 1526), ktorý ho viedol k uznávaniu len jedinej autority – a to Písma, a k odpusteniu hriechov iba pre krv Kristovu, sa mu otvorili oči a začal vidieť neporiadky v cirkvi, a to predovšetkým v súvislosti s odpustkami. Uvedomil si, že odpustenie hriechov musí hľadať jedine v Kristovej smrti skrze vieru.

Bol ordinovaný a na pozvanie obyvateľov Glaru sa stal ich kňazom. Popri iných povinnostiach sa venoval štúdiu gréčtiny, aby mohol Nový zákon čítať v origináli.

Zaujímal sa o verejné veci a ako kaplán trikrát slúžil švajčiarskym žoldnierom v Itálii (1512 – 1515). Bolo totiž zvykom, že Švajčiari, povestní svojou vojenskou zdatnosťou, sa dávali najímať ako žoldnieri do cudzích vojsk (italských, pápežských a francúzskych). Veľmi ho však poburoval tento demoralizujúci vplyv zahraničnej vojenskej aktivity. Videl v nej Švajčiarsko, vtedy už slobodnú krajinu, ako otroka zahraničných mocností. Vystúpil proti tejto aktivite a dosiahol jej zákaz. Súhlasil však s poskytovaním švajčiarskych žoldnierov do pápežských služieb (pápežská švajčiarska garda) ^{F)}.

Zwingli, ešte prv ako opustil Glar, sa stal jedným z najvplyvnejších verejných činiteľov vo Švajčiarsku. Horlil za intelektuálnu kultúru a politickú reformu, ale neprejavoval ešte žiaden špeciálny záujem o zmeny v cirkvi. Štúdium Písma mu umožňovalo postupne sa striasť tradícií rímskej cirkvi. Tento proces sa u neho ukončil až neskôr v Zürichu.

V apríli 1516 Zwingli prijal miesto kňaza v pútnickom mestečku Einsiedelne. Tu získal povest' vynikajúceho kazateľa. Jeho kázne boli systematickými výkladmi novozákonných evanjelií, na rozdiel od predchádzajúcich starých spôsobov teologických diskusií. Toto viedlo niektorých historikov k datovaniu švajčiarskej reformácie do r. 1516. Počas pôsobenia v Einsiedelne ho priatelia kvôli povesti vlastenca, kazateľa a učenca odporučili do Zürichu, aby jeho vplyv na spoločnosť bol ešte väčší.

Zwingliho pôsobenie v Zürichu

Mestu Zürich vládla Rada alebo senát z majstrov 13 cechov. Až tu Zwingli začal vlastnú reformačnú činnosť. Svoju prvú zürišskú kázeň mal v deň svojich 34. narodenín (1. januára 1519). Rozhodnutie vyložiť Matúšovo evanjelium týždeň po týždni splnil. Čoskoro začali prichádzať jednoduchí ľudia, aby počuli tento jeho výklad evanjelia. Potom pokračoval výkladom Skutkov, 1. a 2. listu Timoteovi, 1. a 2. Petrovho listu a Listu Židom. Do roku 1525 vyložil celý Nový zákon.

Zwingli v poukazovaní na neporiadky používal satiru a nedotýkal sa natoľko hlbokých praktických otázok náboženstva ako Luther. Vo svojom kázaní odmietol učenie o očistci a príhovore svätých. Hlásal, že pre svedomie kresťana nie je nič záväzné, iba to, čo je priamo prikázané v Písme.

Zürišský kantón bol už prakticky v revolte proti posielaniu švajčiarskych žoldnierov do zahraničných vojen. V januári 1522 Rada mesta Zürich zakázala každú zahraničnú službu švajčiarskych žoldnierov – čo znamenalo rozchod mesta s pápežom. Reformácia tu mala vďaka tomu pred sebou oveľa ľahšiu cestu ako v Nemecku. Burgermeister (primátor, starosta mesta) prikázal, aby sa kázalo iba čisté Božie slovo. Zwingli a iní desiaty kňazi žiadali, aby bolo duchovným povolené ženiť sa.

Mestská rada bola teraz jasne na Zwingliho strane. Rozhodla, že na vyriešenie náboženských kontroverzií sa budú konať verejné dišputy. Zwingli pripravil 67 téz na diskusiu. Dotýkali sa takmer všetkých bodov, o ktorých hovoril Luther a nemeckí reformátori: autorita evanjelia nepochádza z cirkvi, spasenie je jedine z viery, omša nemá charakter obete, dobré skutky nevedú k spaseniu, príhovor svätých nemá spasiteľný význam, mníšske sľuby nie sú záväzné a očistec nejestvuje.

Postupne sa uskutočnili 4 dišputy, ktoré predstavujú 4 stupne zürišskej reformácie. Prvá dišputa sa konala 29. januára 1523. Jej výsledkom bolo, že zürišský kantón prakticky prijal Zwingliho názory. Zwingli považoval za svoju povinnosť kázať Božie slovo a občianske autority mali uskutočniť praktické zmeny. Takto sa reformácia v severných kantónoch Švajčiarska

uskutočnila prostredníctvom vládneho rozhodnutia.

V októbri 1523 bola zvolaná druhá dišputa. Rozhodla, že z kostolov treba odstrániť obrazy. Zwingli v otázke omše predložil, že by mala byť iba pamiatkou na smrť nášho Pána. Výsledkom bolo, že kňazi odmietli slúžiť omše podľa dovtedajšieho rituálu.

Po tretej a štvrtej dišpute omšu konečne zrušili a 13. apríla 1525 bola slúžená prvá Večera Pánova podľa evanjelia (evanjelická alebo evanjelikálna).

Roztržka s Lutherom

Zwingli a Luther mali v mnohých otázkach zhodné postoje, ale rozdiely sa najviac prejavili v učení o Večeri (Pamiatke) Pánovej. Pre Luthera slová „Toto je moje telo“ boli doslovnou pravdou, kým Zwingli sa priklonil k výkladu: „Toto znamená moje telo“. Chlieb a víno sú len znamenia (symboly), prostredníctvom ktorých sa veriaci v evanjelium hlási ku Kristovi. Zwingli sa s týmto výkladom stretol v roku 1523 a odvtedy popieral reálnu prítomnosť Kristovho tela v chlebe a víne Večere Pánovej. „Jesť“ bol pre neho ekvivalent slova „veriť“. Lutherovo učenie o telesnej prítomnosti Pánovho tela vo sviatosti Večere Pánovej bolo pre Zwingliho pozostatkom katolíckej povery ^{G)}. Telo Kristovo je v nebi, a teda nemôže byť zároveň na zemi.

Posledné roky

Zwingli si zaslúži pomenovanie prvý reformovaný teológ. Jeho posledné roky boli v znamení zvýšenej politickej aktivity. Bol oslabený nezdarom, keď nezískal podporu nemeckých luteránskych stavov, aj neúspechmi na domácej pôde. Zürich bol v druhej bitke pri Kapelli katastrofálne porazený. Zwingli náhlivo zhromaždil zürišské sily a pritom zahynul na bojisku v októbri 1531. Zürich stratil postavenie protestantského kantónu. Toto postavenie dostali mestá Ženeva a Bern. Zwingliho reformácia sa neskôr spojila s Kalvínovou reformáciou v Ženeve.

Zwingliho teologické postoje

Celé Zwingliho myslenie sa sústredilo na dve veľké doktríny: nadradenosť zjavenia vo Svätom Písme a Božia zvrchovanosť. Jeho systematická teológia Komentár o pravom a falošnom náboženstve (1528) mala značný vplyv na protestantizmus a Zwingli sa stal prvým z reformačných (tzv. kalvínskych) teológov.

Učil, že jedine Písmo môže dať jasné poznanie Boha a jeho diela, a že toto nie je možné získať rozumom. V kresťanstve (podobne ako Luther) nepripúšťal nič, čo by nebolo dokázané z Písma. V učení o ospravedlnení jedine vierou nedosiahol však Lutherovu jasnozrivosť.

Z Biblie porozumel Božej samoexistencii, jeho добрote a dokonalosti. Argumentoval, že Božie predzvedenie je absolútne. On je priamou príčinou každej činnosti alebo udalosti. Toto poznanie ho viedlo k učeniu o predestinácii (predurčení) a vyvolení. Za hriechy sú zodpovední sami ľudia. Vnútorná činnosť Svätého Ducha je pravým zdrojom pokánia, viery a istoty spasenia každého jednotlivca.

Podľa Zwingliho má svetská moc právo zasahovať do cirkevných záležitostí, lebo človek je zodpovedný Bohu tak za seba, ako aj za tento svet a poriadok v ňom. To sa prejavilo v jeho snahe využiť v prospech reforiem mestskú radu. Zúčastňoval sa na verejnom živote a usiloval sa aj o nápravu zákonodarstva.

Zdroje a poznámky:

A) a) Pavel Hanes Dejiny kresťanstva, vydalo Združenie evanjelikálnych cirkví v SR, Banská

Bystrica 2016, A4, 429 strán, ISBN 80-88945-01-1 a video-prednáška Päť sola reformácie,

<https://www.youtube.com/watch?v=1LcsxHCD2NQ>

b) Štěpán Šoltés, Dějiny křesťanské církve, Kalich 1990, A5, 160 strán. ISBN 80-7017-204-5

B) Pozri články v časopise Solas:

a) Rok 2017 – jubilejný rok; Protestantská reformácia roku 1517, Solas číslo 36, jeseň 2017,

<http://casopis.solas.sk/svedectva/rok-2017-jubilejny-rok>.

b) Päť sola a Solus Christus, Solas číslo 37, zima 2017,

<http://casopis.solas.sk/vyucovanie/pat-sola>.

c) Martin Luther, Solas číslo 39, leto 2018.

C) Scholastika – stredoveký filozofický smer pestovaný na školách Západu a v Byzancii v období od 9. do 15. storočia. Základné pravdy preberá hlavne od Aristotela, upravuje ich a

rozvíja v kresťanskom duchu a používa pritom deduktívnu metódu. Spája sa v nej aristotelovský rozum, tradícia svätých otcov a kresťanská viera. Vo svojom rozvíjaní uplatňuje dialektickú metódu.

D) Humanizmus je filozoficko-etické stanovisko, ktorým sa ústredné miesto prisudzuje človeku, jeho blahu, potrebám a záujmom, a ktoré spravidla odmieta náboženstvo a zdôrazňuje racionalizmus. V strede, na prvom mieste všetkého záujmu, je človek.

E) Švajčiarsku konfederáciu (Švajčiarsko) tvorí 26 kantónov, ktoré sú jeho autonómny členskými štátmi. Výraz kantón bol prvý raz použitý v roku 1475. Každý kantón konfederácie má vlastnú ústavu, ako aj vlastné zákonodarné, výkonné a právo vynucujúce orgány.

F) Pápežská švajčiarska garda (Guardia svizzera pontificia) je najmenšou armádou na svete. Už vyše 500 rokov – s niekoľkými prestávkami – slúži na ochranu hlavy katolíckej cirkvi. Tento vojenský zbor oficiálne vznikol 22. januára 1506, keď na pozvanie pápeža slávnostne vstúpilo do Ríma 150 švajčiarskych vojakov pod velením Kaspara von Silenena.

Ich pochod zo Švajčiarska do Ríma vyvrcholil vstupom do mesta cez bránu Porta del Popolo. Odtiaľ vojaci pokračovali na Námestie sv. Petra, kde ich pápež Július II. slávnostne prijal a udelil im požehnanie. Práve tento dátum a tento slávnostný vstup sú považované za oficiálne založenie útvaru Guardia svizzera (švajčiarska garda).

G) Pozri poznámku E) a F) v článku „Sola scriptura“ v Solas číslo 39, leto 2018, str. 5-11.